

ריפוי ממון ריפוי נפשות

תוספתא עבודה זרה (צוקרמאנדל) א, ח

הולכין ליריד של גוים ומתרפאין מהן ריפוי ממון אבל לא ריפוי נפשות

תוספתא עבודה זרה (צוקרמאנדל) ג, ד

מתרפאין מהם ריפוי ממון אבל לא ריפוי נפשות

תוספתא חולין (צוקרמאנדל) ב, כ - כג

הלכה כ

בשר שנמצא ביד גוי מותר בהנאה ביד המין אסור בהנאה היוצא מבית ע"ז הרי זה בשר זבחי מתים מפני שאמרו שחיטת המין ע"ז פתן פת כותי ויינם יין נסך ופירותיהן טבלין וספריהן ספרי קוסמין ובניהן ממזרין:

הלכה כא

אין מוכרין להן ואין לוקחין מהן ואין נושאים מהן ואין נותנין להן ואין למדין את בניהן אומנת ואין מתרפאין מהן לא ריפוי ממון ולא ריפוי נפשות:

הלכה כב

מעשה ברי' אלעזר בן דמה שנשכו נחש ובא יעקב איש כפר סמא לרפאותו משום ישוע בן פנטרא ולא הניחו ר' ישמעאל אמרו לו אי אתה רשאי בן דמה אמר לו אני אביא לך ראייה שירפאני ולא הספיק להביא ראייה עד שמת:

הלכה כג

אמר ר' ישמעאל אשריך בן דמה שיצאת בשלום ולא פירצת גזירן של חכמים שכל הפורץ גזירן של חכמים לסוף פורענות בא עליו שני ופורץ גדר ישכנו נחש:

תלמוד ירושלמי (ונציה) מסכת עבודה זרה פרק ב הלכה ב

רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו ריפוי ממון בהמתו ריפוי נפשות גופו

...

רבי יהושע בן לוי הוה ליה קולוס והורון ליה ר' חנינה ור' יונתן מישחוק תחלוסין ומיתן גו חמרא עתיקא ומישתי ולא יסכן בר בריה הוה ליה בלע אתא חד ולחש ליה בשמיה דישו בן פנדרא ואינשם מי נפק אמר ליה מאי אמרת עליי אמר ליה למילת פלן אמר מה הוה ליה אילו מית ולא שמע הדא מילתא והוות ליה כן כשגגה שיוצא מלפני השליט רבי יעקב בשם רבי יוחנן בכל מתרפין חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכו דמים רבי פינחס בעי עד כדון כשאמר לו הבא לי עלים מעבודה זרה והביא לו אמר לו הבא לי עלים סתם והביא לו מעבודה זרה נישמיענה מן הדא רבי אחא הוה ליה צמרמורין אייתון ליה מן זכרותיה דדוהי ולא אישתה אייתון לרבי יונה ואישתי אמר רבי מנא אילו הוה רבי יונה אבא ידע מאן הוון לא הוה שתי אמר רבי הונא זאת אומרת שאין מתרפין מגילוי עריות דתני שבת הותרה מכללה נערה המאורסה לא הותרה מכללה שבת שהותרה מכללה לא להתרפות ודכוותה נערה מאורסה לא הותרה ואפילו להתרפות ולא סוף דבר שאמר לו הבא לי אשת איש אלא אפילו לשמוע את קולה כהדא חד בר נש רחם איתה ביומוי דרבי לעזר וסכן אתון שאלון לרבי לעזר מהו דתיעבור קומוי וייחי אמר לון ימות ולא כן מהו דישמע קלה וייחי אמר לון ימות ולא

כן

...

מעשה באלעזר בן דמה שנשכו נחש ובא יעקב איש כפר סמא לרפאותו אמר לו נימא לך בשם ישו בן פנדרא אמר לו רבי ישמעאל אי אתה רשאי בן דמה אמר לו אני אביא ראייה שירפאני לא הספיק להביא ראייה עד שמת אמר לו ר' ישמעאל אשריך בן דמה שיצאת בשלום מן העולם ולא פרצת גזירן של חכמים לקיים מה

שנאמר ופורץ גדר ישכנו נחש ולא נחש נשכו אלא שלא ישכנו לעתיד לבוא ומה הוה ליה למימר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם

רי"ף עבודה זרה ח, א - ט, א

ריפוי ממון בהמתו ריפוי נפשות גופו : אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אף על פי שאמרו אין מתרפאין מהן אבל אמר לו סם פלוני יפה לו סם פלוני רע לו מותר סבר שאולי משאיל כי היכי דשאיל לדידי שאיל נמי לאחרני ולא אתי לאורועי נפשיה : [דף ח עמוד ב] [דף כ"ז ע"ב] אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ספק חי ספק מת אין מתרפאין מהן ודאי מת מתרפאין מהן והא איכא חיי שעה לחיי שעה לא חיישינן ומנא תימרא דלחיי שעה לא חיישינן דכתיב אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר וגוי והא איכא חיי שעה אלא לחיי שעה לא חיישינן : אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל [דף כ"ח ע"א] מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן איכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מכה של חלל אין מתרפאין מהן מאי בינייהו איכא בינייהו גב היד וגב הרגל דאמר רב אדא בר אהבה אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליהן את השבת אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן כל מכה שצריכה אומד אין מתרפאין מהן מכה של חלל אינה צריכה אומד והאי אישתא צמירתא נמי כמכה של חלל דמיא ומהיכן מכה של חלל פירש רבי אמי מן [דף ט עמוד א] השפה ולפנים.

המאור הגדול מסכת עבודה זרה פרק ב - אין מעמידין [המתחיל בדף ח עמוד א]

[דף ח עמוד א] מתני' מתרפאין מהם רפוי ממון אבל לא רפוי נפשות.

כתב הרי"ף ז"ל רפוי ממון בהמתו רפוי נפשות גופו והדין פירושה לא מסתגי אלא אליבא דרב יהודה משמיה דרב דאמר אפילו ריבדא דכוסילתא לא מיתסי' מינייהו אבל אליבא דרבי יוחנן דאמר כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהם ה"ל רפוי ממון דבר שאין בו סכנה רפוי נפשות דבר שיש בו סכנה ודרבי יוחנן עדיפא משום דחששא דרבנן היא ולקולא נקיטינן

ועוד רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן

ואם אדם חשוב הוא החולה או שהעובד כוכבים הוא רופא מומחה מותר אפילו בדבר שיש בו סכנה ובלבד שלא יהא העובד כוכבים שונא כמינאי לר' אבהו.

ואם יש בקיאין עומדין על גביו מותר בעובד כוכבים המל את ישראל.

ומן המינים אין מתרפאין לעולם משום דמינות משכא כמעשה דבן דמא בן אחותו של רבי ישמעאל ואף על גב דעבד רבי אבהו עובדא בנפשיה ביד יעקב מינאה לא סלקא ליה שפיר ולא גמרי' מינה.

פירוש הראב"ד עבודה זרה כז ב

כל מכה שמחללין עליה וכו' אין מרפאין מהו — שמא יעשה עצמו כאילו מרפא אותו ואינו מרפא ויניחו למות, שהרי החולי יש בו סכנה ולית ליה דרב יהודה דאמר ית אפי' ריבדא דכוסילתא וכו'.

כתוב שם לראב"ד מסכת עבודה זרה פרק ב - אין מעמידין [המתחיל בדף ח עמוד א]

[דף ח עמוד א] במאור דף ח. ד"ה מתני' מתרפאין. לרי"ף סי' אלף רכו (ע"ז דף כז א)

כתוב שם : מתרפאין מהם ריפוי ממון, אבל לא ריפוי נפשות וכו'.

אמר אברהם : תמה אני על בעל החיבור הזה, איך לא השיב דידיה אדידיה, שהרי הרב ז"ל כתב את שתיהן. אבל אני אומר דתרווייהו איתנהו,

שאינו נוטל ממנו כיס או משיחה לתת על גבי מכתו, שמא תן לו סם המות ומיתנו. ומה שאמר ר' יוחנן שלא יעשה עמו תנאי לרפואתו, ואף על פי שמראה סימנין כבקיאים אחרים, לאו מפני סם המות, שהרי אין כאן חשש, אלא שלא יתעצל בו בכוונה ויניחנו ומות, הואיל ומכה של חלל היא.

מלחמת ה' מסכת עבודה זרה פרק ב - אין מעמידין [המתחיל בדף ח עמוד א]

אמר הכותב נראה לי דרב יהודה ורבי יוחנן לא פליגי דריבדא דכוסילתא במקום הקזה מכה של חלל היא אלא שהיא קטנה

ורבי יוחנן הכי קאמר כל מכה שמחללין עליה לעולם את השבת כלומר שהיא במקום סכנת נפש אף על פי שהיא עכשיו מכה קטנה ורופא וחולה אומרים שאין בה סכנה ואין לחלל עליה השבת אין מתרפאין מהן ובלישנא בתרא פריש מכה של חלל ואף על פי שהיא מכה קטנה ואין בה סכנה והטעם מפני שיש לחוש דלמא עביד ליה סם דמפסיק ליה ומכביד חליו עד שימות הואיל והוא במקום סכנה אף על פי שאין בו עכשיו סכנה והיינו דאמר רב יהודה דאפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו שאע"פ שאין בו עכשיו סכנה שמא יכניס לתוכו סם שימיתנו מפני שהוא במקום סכנה שהדבר ידוע דשוריאני דליבא וכל גופיה בההיא דיכתא אגדי ובה תלו והיא סכנתא הלכך אין מתרפאין מהן

וההיא פירוקא דקס"ד רפוי ממון דבר שאין בו סכנה ליתא אפי' אליבא דרבי יוחנן דרבי יוחנן נמי מודה בריבדא דכוסילתא לרב יהודה שאע"פ שאין בו סכנה הואיל והוא במקום סכנה אין מתרפאין והא לא מיתקרי רפוי נפשות שהרי אין בו עכשיו סכנה שתהא רפואה זו רפוי נפש ומאחר שכתבה רבינו הגדול ז"ל לדרבי יוחנן לא הוצרך לדבר אחר ופירשה למתניתין לדברי הכל לפי פירושו זה והדברים נראין כן מדקאמרינן והא אמר רב יהודה וכו' ואלו הוה בהא מילתא פלוגתא לא הוינן מדרב יהודה אפירוקא דמתניתין אלא הכי הוה לן למימר נימא תיהוי תיובתיה דרב יהודה אי נמי הוה אמרו הניחא לרבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן אלא לרב יהודה מאי איכא למימר מדקא מקשינן מדרב יהודה אפירוקא דמתני' שמעינן מינה דמילתא פשיטא היא גבייהו דהלכתא היא ולית בה פלוגתא ורב חננאל נמי אסקא למתניתין כדרב יהודה ובמסכת נדרים תנן נמי ומרפאהו רפואות נפשות אבל לא רפואת ממון ופרישו לה בגמרא נמי רפואת נפשות גופו רפואת ממון בהמתו וליכא עליה פלוגתא :

ומה שכתב בעל המאור ז"ל ואם יש בקיאים עומדין על גבינו מותר בעובד כוכבים המל את ישראל אין הנדון דומה לראיה שהמילה אין בה סכנה ואי מצלי ליה לסכיניה מחזא חזו ליה ומירתת אבל לרפואתו לא התירו העולם שהרי אפשר לו לומר סם פלוני יפה לו והוא רע לו אף על פי שהבקיאים אומרים רע לו פעמים שהרופאים חלוקין בדבר או שיאמר אין זה סם פלוני אם מעורב בדברים אחרים וכללו של דבר שלא התירו דבר זה בגמרא אבל כל מקום שאין לחוש בדבר מותר ואם אפשר לחוש חוששין בכל מקום ולפיכך לא האריך רבינו הגדול ז"ל בדברים הללו :

ועוד כתב ומן המינין אין מתרפאין לעולם משום דמינות משכא וכו' ואף על גב דעבד רבי אבהו עובדא בנפשיה ביד יעקב מינאי לא סלקא ליה שפיר ולא גמרי' מינייה

וגם זה אינו נכון וחס ושלום שיהא רבי אבהו פורץ גדרן של חכמים והרי רבי עקיבא אומר שנוח לו לכן דמא שימות ולא להתרפאות מהן ומי לא שמיע ליה לרבי אבהו ברייתא ורבי אמי ורבי אסי דהוה התם אמאי לא אמרי ליה ועוד בגמרא אמאי לא אקשיה עליה ורבי אבהו היכי עביד הכי

לפיכך נראה לי דאותו מין שבא לרפואתו לכן דמא לחוש היה על מכתו לחש שהיה מצרף בו שם עבודת כוכבים לפיכך לא הניחו רבי ישמעאל וקס"ד בגמרא מעיקרא דרבי ישמעאל משום סכנה מנעו דאי משום עבודת כוכבים יכול היה להתרפאות שהרי הוא אינו עובד עבודת כוכבים ולא נהנה ממנה אלא שהוא עובר משום לא ישמע על פיך וכן דמא שאמר דמשום סכנתא מותר ושמוח בשמת ולא נתרפא מהם שלא לעבור גדרן של חכמים שאמרו אין מתרפאין מהן ומפרקינן בגמרא שאני מינות דמשכא כלומר לאו משום סכנתא

קאמר רבי ישמעאל הכי אלא מפני שיש בו אבק עבודת כוכבים הואיל והוא לוחש עליו בשם עבודת כוכבים ואלו תרפא היה חושש שמא חס ושלום יאמרו יש ממש בדבר מפני שמינות מושכת ואסור ובכה"ג נמי קתני ואין מתרפאין בהן כלומר במינות שלהן ואפילו לחיי שעה ואף על גב דמסוכן וליכא למיחש נמי לקלקולא דידהו כל שהוא מרפא אותו בשקריהם אסור משום דאיכא צד עבודת כוכבים דמינות משכא אבל אם בא לרפאותו אחד מן המינין בסממנין מחליו מותר שאין כאן דרך לומר מינות משכא ואין כאן דרך משא ומתן שיהא מושכו לטעותם וכי מפני שהוא מדבר עמו מושכת אותו והלא כל חכמי ישראל מדברים עמהם אלא ודאי שרי והיינו דרבי אבהו אלא שלא היה חושש שיהו שונאין אותו כל כך

וראיה לדבר מצאתי בירושלמי מעשה ברבי יהושע בן דמא שנשכו נחש ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו בשם עבודת כוכבים וגרסינן נמי התם בר בריה הוה ליה בלע אתא ולחש ליה אמר ליה מאי אמרת עלי אמר ליה מלת דפלן אמר ליה הוה לי דאלו מאית ולא שמע הדא מילתא והוה ליה כן כשגגה שיוצא מלפני השליט וש"מ דלא קפדי אלא משום לחישא בשמא דעבודת כוכבים אבל בשאר רפואות מותר במקום שמתרפאין בשאר עובדי כוכבים ובודאי שיכול אדם לומר דרבי אבהו כרבי ישמעאל ס"ל ובצנעה עביד ולא סלקא ליה שפיר משום דק"ל כרבי אליעזר בסנהדרין אלא כיון שהטעם בזה משום דמינות משכא מה לי צנעא מה לי פרהסיא ח"ו אם נפתה לבו ונמשך אחריהם לידי פרהסיא אתי ויהיה מודה בה והוא ככופר בכל התורה לפיכך נראה לי כמו שפירשתי הוא הפי' הנכון :

חידושי הרמב"ן עבודה זרה כז, א

הא דאקשינן אלא ריפוי ממון דבר שאין בו סכנה ריפוי נפשות דבר שיש בו סכנה והא א"ר יהודה וכו'. ק"ל לפי פרש"י ז"ל היכי מקשי לה להדיא מדרב יהודה דהא רבה בר בר חנה ור' יוחנן פליגי עליה וק"ל נמי כוותייהו דכולה סוגיא בהכי רהטא והו"ל למימר הניחא לר' יוחנן אלא לר' יהודה מאי איכא למימר, ועוד דלא מסתבר טעמיה דר' יוחנן וכי אף על פי שאין בו עכשיו סכנה אין לחוש שמא יניח עליהם סם שיכביד חליו וימיתנו כההיא דר' אבהו דהוה פסיק ליה סמא לשקיה,

והראב"ד ז"ל פי' דהא דבעי ר' יוחנן מכה של חלל לעשות עמו תנאי לרפאותו ואף על פי שמראה סמניו לאחרים, ולא מפני פחד סם המות אלא משום שמא יתעצל בו בכוונה ויניחנו וימות, אבל בלאו הכי כל מכה אסור שמא יניח בו סם המות, ולהאי פירושא הא דאקשינן לקמן ור' יוחנן היכי עביד הכי והאמר רבה בב"ח וכו' מק"ו אקשינן משום דבעי לאקשוויי מדר' יוחנן אדר' יוחנן, ומיהו אפי' מכה שאינה של חלל בכה"ג אסיר, ואין פי' זה נכון כלל,

ואחרים אומרים בשכר מתרפאין מהם כל מכה שאינה של חלל דהו"ל כרופא מומחה ולא מרע נפשיה ובחנם לאו ריעותא דנפשיה הוא דלא קפדי הלכך אפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו, ואלו היה הדבר כן היו מפרשים בגמ'.

על כן יאמר בספר מלחמות ה' דהא דאמר ר' יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת ה"ק כל מכה שהיא במקום סכנה שאפשר לבא לידי מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהם וכן של חלל אף על פי שהיא עכשיו מכה קטנה שמא יכניס לו סם המות בה ויכבידנה הואיל והיא במקום סכנה והיינו דרב יהודה דריבדא דכוסילתא מקום סכנה הוא דשורייני דכוליה גופא בההוא דוכתא אגדי, והא דלא מפרשינן ריפוי ממון מקום שאין בו סכנה ריפוי נפשות מקום סכנה, משום דלא מיקרי ריפוי נפשות אלא כל שיש בו עכשיו סכנת נפשות כל אימת דאמרת ריפוי ממון גופו,

ודעת רבינו הגדול ז"ל נראה כן שהוא כתב ריפוי ממון בהמתו ריפוי נפשות גופו ופסק כר' יוחנן אלא שלא כתבה לדרב יהודה ותמהני עליו ז"ל, אלא שבכלל דברי ר' יוחנן דבריו ואלו לשתי הלשונות שכתבתי למעלה צריך היה לכותבה.

והא דאקשינן אספק חי ספק מת מבריינתא.

תמיהא לי והא מדקאמר בן דמא אני מביא לך ראייה שהוא מותר מוחי בהם משמע דמשום צד אבק ע"ז אסרו ולא מפני חשש רפואתן של גוים,

ואפשר דהכי ס"ד דודאי בן דמא אמר לו אל תחוש לחיי שעה שהוא יודע בעצמו שאי אפשר לו לחיות ולא הניחו ר' ישמעאל, וא"ל בן דמא משום צד ע"ז אינו אסור שכיון שאין לו הנאה מע"ז אף על גב דלחיש ליה **בשמה דע"ז** [מותר] שאין כאן עבירת ע"ז אלא משום לא ישמע על פיך ובמקום סכנה שרי דכתיב וחי בהם, וקס"ד דודאי קביל ר' ישמעאל מיניה ומה ששמח במיתתו שלא עבר על דברי חבריו שהיו אומרים אין מתרפאין מהם אפילו לחיי שעה לרפאות בסממנים הוא, דליכא משום אבק ע"ז כדבעינן למימר קמן אלא משום חשש חי שעה וה"ה לגוים, והא דקתני מינין משום רישא, א"נ לומר דמיניס אפילו ברופא מומחה ואדם חשוב אסור,

ומפרקינן שאני מינות דמשכא כלומר משום אבק ע"ז אסור ר' ישמעאל דאע"ג דלא מתהני מינה משכא שאם נתרפא יאמרו ח"ו יש ממש בדבר, וכי קתני נמי אין מתרפאין מהם משום אבק ע"ז קאמר ודוקא מינין ולא מפני חשש חי שעה, ובן דמא סבור שאפילו בע"ז מותר משום וחי בהם.

ואפשר לומר דמעיקרא קס"ד דכולה משום חשש חיי שעה והראיה שאמר בן דמא להביא מן התורה שהוא מותר מאם אמרנו נבוא העיר ואעפ"כ היו חבריו אוסרין, ומפרקינן כולה משום דמינות משכא.

והאי דאיתסי ר' אבהו ממיני איכא דאמרי דפליג אבריינתא, ואינו נכון בעיני דהא אדרבה אי לא ס"ל כר' ישמעאל אפילו בצנעא אסיר כר"א דדריש בכל נפשך ובכל מאדך, וא"ת בצנעא הוה, הא כיון דמינות משכא לעולם הוי כפרהסיא דהא אתי להמשך בהם, והיינו דאמר ה"מ בצנעא אבל כפרהסיא לא ומינות כפרהסיא הוא משום דמשכא ליה, לפיכך נ"ל דר' אבהו בסממנין איתסי מיניה וליכא למימר בהו מינות משכא, אבל בן דמא לוחש היה אותו המין עליו בשם הנוצרי רבו ואיתסר משום שאין מתרפאין מע"ז, וכן מצאתי בירושלמי מעשה בר' יהושע בן דמא וכו' ובא לרפאתו משום ישו הנוצרי. וגרסינן נמי התם בר בריה דריב"ל הו"ל בלע ולחיש עליה א"ל מאי אמרת עליה א"ל מלת דפלך א"ל ניחא ליה דלימות הוא ולא שמע הדא מילתא, אלמא משום לחש ע"ז הוא דאיתמר, אבל ברפואות סמנין ושאר רפואות שאין להם לחש ע"ז והזכרתה מותר להתרפאות מן המינין במקום שמתרפאין משאר גוים כדר' אבהו.

אילימא רפוי ממון בשכר. פירוש לחנם קרי ליה רפוי נפשות מפני שעושה אותם בטובת נפש בלבד, ולפום האי טעמא דמתניי משום דכי שקיל אגרא לא מרע נפשיה.

ליתני מתרפאין מהם בשכר אבל לא בחנם. פירוש דההוא לישנא נקיט בכל דוכתא ולמה שינה לשונו כאן. אלא ריפוי ממון כו'. כלומר ולא שני לך בין חנם לשכר, ריפוי ממון דבר שאין בו סכנה ריפוי נפשות דבר שיש בו סכנה.

פרש"י דבר שאין בו סכנה עכשיו וגם אי אפשר לו לבוא לידי סכנה והיינו דקרו ליה ריפוי ממון שאין בו אלא חשש הוצאת ממון בלבד, וריפוי נפשות דבר שיש בו סכנה עכשיו או שהוא במקום שאפשר לבא לידי סכנה, והיינו דפרכינן מדרב יהודה דאמר דאפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו, ופירש הוא ז"ל דריבדא דכוסילתא הוא כאב שיש במכה שהיא מחמת הקזה בכתף שאי אפשר להיות בו סכנה אלא ריבוי כאב בלבד, ויפה פירש לפי שיטתו דאילו הקזה בזרוע מקום סכנה הוא דשורייני [דכוליה] גופא תלו התם, אלמא ר"ל אף על פי שאין כאן מקום לחוש לסכנה אין מתרפאין מהם, ולהאי שיטתא אתי שפיר מאי דהדר אמרינן אלא ריפוי ממון בהמתו דאלמא לא אשכחן רפואת ממון בגופו כלל.

ויש שהקשו על זה דאם כן אוקמתין דלא כהלכתא דהא דרב יהודה פליגא אדרבי יוחנן דאמר לקמן דכל מכה של חלל שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן, הא מכה שאין בה מקום סכנה מתרפאין מהן והלכתא כרבי יוחנן דרביה דרב הוא דהוא רביה דרב יהודה, וי"ל דהא לא קשיא דאנן לא פרקינן אליבא דרב יהודה [אלא] למימרא דמתני' הכי מתוקמא אליבא דידיה ולא קשיא עליה, ודכוותה בתלמודא, וכההיא דפרקינן דלעיל (י"ב א') על ההיא דרב דכל מקום שאסרו חכמים משום מראית העין,

ומיהו קשה על רבינו אלפסי ז"ל שהביא אוקמתא זו והביא דברי רבי יוחנן בתורת הלכה, ומורי רבינו היה מתרץ שדרך רבינו אלפסי ז"ל הוא להביא אוקימתא שנאמרה בגמרא לדברי הכל לישב לכל לשון המשנה, ואחר כן מביא דברי האמוראי שהלכה כמותם, ואף כאן לא הזכיר דברי רב יהודה לפי שהם הלכה אלא שהביא האוקמתא שאמרו בתלמוד גם לדבריו והביא דברי רבי יוחנן לקבעם הלכה, ומיהו עדיין קשה בשמועתינו היאך לא הזכירו כלל דהא דרבי יוחנן פליג אדרב יהודה.

ורבינו הגדול הרמב"ן ז"ל פירש שמועתינו בענין אחר, והכי אמרינן אלא ריפוי ממון דבר שאין בו סכנה עכשיו וריפוי נפשות דבר שיש בו סכנה עכשיו, והא אמר רב יהודה דאפי' ריבדא דכוסילתא שהוא בזרוע לא מתסינן מינייהו דאלמא אף על גב שאין בו סכנה עכשיו כיון שהוא במקום סכנה אין מתרפאין מהן, והשתא הא דרב יהודה אתיא כרבי יוחנן דלקמן ומאי דפריכי מדרב יהודה היינו משום דמרגלא בפומייהו טפי, אי נמי מפני שהיא רגילה ורחוקה מלסכך בה והוא מרע בה אנפשיה טפי, ולפי זה בדין הוא דמצוי לפרוקי דריפוי ממון דבר שאין בו סכנה וריפוי נפשות דבר שהוא במקום סכנה, והא והא בגופו, אלא דמשמע לן דכל היכא דאמרינן דריפוי ממון בגופו הוא לא משמע לן לשון ריפוי נפשות אלא על דבר שיש בו סכנה עכשיו, ובזה נתישבה הגמרא ונתישבו דברי רבינו אלפסי ז"ל, וזהו הנכון.

אבל אם אמר לו סם פלוני יפה לו כו' וכן הלכתא. הילכך כשנותן רופא נכרי רפואה בכתב כמו שנוהגין, מותר להתרפאות מהן וכן נהגו, ובר מהכי הא קיימא לן שאם הגוי מומחה לרבים מותר כדאיתא בסמוך, ומפני זה אנו מקיזין בזרוע מן הנכרים האומנים מפני שהם מומחים לרבים, ולקמן (כ"ח א') נמי משמע דכל היכא (שהרופא) [שהנרפא] אדם חשוב וקרוב למלכות מותר להתרפאות מהן.

תוספות רי"ד עבודה זרה כז, א

ומתרפאין ממנו ריפוי ממון ולא ריפוי נפשות פ"י דשכיח רופא ישראל אבל אי לא שכיח רופא ישראל מה יעשה בע"כ יתרפא מן הגוי: [מהדו"נ]

פתחי תשובה על שו"ע יורה דעה שלט, א

[ועיין (בתשובת שבו"י ח"ג סי' ע"ה) (רבי יעקב ריישר 1661-1732)]

אודות חולה שהוא מסוכן למות וכל הרופאים מייאשין אותו שודאי ימות אחר יום או יומים אך אומרינן שיש עוד רפואה אחת שאפשר שיתרפא וגם אפשר להיפך אם לא יצליח ימות מיד תוך שעה או שתים אי חיישינן לחיי שעה ושב ואל תעשה עדיף.

והשיב אף דודאי דחיישינן לחיי שעה אפי' מי שכבר הוא גוסס ממש ומה"ט אין קושרין את לחייו כו' וכה"ג קיי"ל דמותר לחלל שבת משום חיי שעה כאשר הארכתי (בשבו"י ח"א סי' י"ג) כו' מ"מ בנ"ד שאפשר שע"י רפואה זו יתרפא לגמרי ודאי לא חיישינן לחיי שעה וראיה ברורה מש"ס פ' אין מעמידין כ"ז ע"ב ובתוס' שם בד"ה לחיי שעה כו' ומ"מ צריך להיות מתון מאד בדבר לפקח עם רופאין מומחין שבעיר ויעשה ע"פ רוב דעות הרופאים עם הסכמת החכם שבעיר ע"ש]:

שו"ת אהינזר חלק ב - יורה דעה סימן טז

(ו) ובדבר השאלה אשר שאל מעכ"ת בחולה והרופאים המומחים אומרים כי בלא אפעראציאן /נתוח/ לא יחי יותר מששה חדשים וע"י נתוח אפשר שיחי אך הנתוח מסוכן מאוד וקרוב יותר שימות מהרה לכאורה

נראה מע"ז כ"ז דודאי מת מתרפאין דלחיי שעה לא חיישינן היכא דאפשר שיתרפא אף באופן רחוק כל שנתיאשו מרפואתו שוב ראיתי שכן הוא בשבוי"י סי' ע"ה הובא בפ"ת יו"ד סי' של"ט ובגליון הרש"א סי' של"ו וכן הוא בתשובת בנין ציון ח"ר להג"ר ר"י עטלינגער ובתפארת ישראל ביומא

והסברא פשוטה דאין חילוק בין חיי שעה לזמן מועט של יום או יומים או איזה חדשים ויעוי' בס' משנת חכמים בדק"ח בהל' עכו"ם שנסתפק ברופא ישראל אי שרי דהא דלחיי שעה לא חיישינן היינו להתרפא מרופא נכרי,

ולכאורה י"ל במכה פנימית שהוא בגדר טריפה ואם לא יעשו הנתוח בודאי ימות וכמשי"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' רוצח הל"ח בהורג את הטרפה דפטור אם ידוע בודאי שזהו טריפה ויאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה באדם ובזה ימות אם לא ימיתנו דבר אחר א"כ אין בזה דין רציחה בטרפה ולפ"ז י"ל דבישראל קילא דהא הרמב"ם כ' בפ"ט מהל' מלכים דב"נ = דבן נח = חייב בהורג את הטרפה

אולם בעיקר הדבר נראה כיון דלחיי שעה לא חיישינן היכא שיש בזה ספק הצלת נפשות וספק פקו"נ = פקוח נפש = דוחה חיי שעה א"כ אין נפ"מ בין רופא ישראל ונכרי

ובסי' משנת חכמים נסתפק והעלה שם דצריך שיהי' ספק השקול שיחי' כמו ספק שימות מיד אולם מהא דלחיי שעה לא חיישינן משמע דאין חילוק בדבר ובאופן שימות בודאי בלי הנתוח לא חיישינן לחיי שעה כמשי"כ השבוי"י

ויעוי"ש עוד מה שהעלה במשנ"ח שצריך רשות ביי"ד בכל פעם ובודאי שראוי להתבונן בזה ולסמוך על דעת הרופאים היותר מומחים ולפי דברי מעכ"ת שגדולי הרופאים בקאניגסבערג הכריעו כן בלי חלוקי דיעות ההכרח לסמוך עליהם.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן נח

בחולה שהאומדנא שודאי ימות אם מותר לעשות אפעריישאן שיש בו ספק קרוב ח"ו למות אם לא יתרפא מזה י"ד סיון תשכ"א. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יהושע הלוי הירשהארן שליט"א בעה"מ ספר חשוב ממעיני ישועה .

בדבר הניתוחים שיש בהו ספק סכנה וספק הרפואה הוא פחות משקול אבל בלא הניתוח הוא ודאי שימות במשך זמן קצר שהסכמתי להתיר כאשר אמר לכתר"ה ידידנו הגאון מוהר"ר יוסף אליהו הענקין שליט"א, הוא אמת

והטעם שהרי כל הנידון הוא בשביל חיי שעה שאולי ימות תחלה ע"י הניתוח מכפי שהיה מת בלא זה והרי מפורש בע"ז דף כ"ז אמר רבה א"ר יוחנן ואמרי לה אר"י אר"י ודאי מת מתרפאין מהן לחיי שעה לא חיישינן, ועיין ברש"י ד"ה ספק דעכו"ם ודאי קטיל ליה דלכן בספק חי ספק מת אין מתרפאין מהן משום דעכו"ם לחשש מיתה הוא יותר מספק השקול הרבה, ומ"מ כשודאי מת ונוגע לחיי שעה לא חיישינן ומותר להתרפאות מעכו"ם אף שהוא קרוב לודאי שיקטלנו משום ספק הקטן דשמא ירפאנו. וכן בטור יו"ד סימן קנ"ה כתב בטעם דאין מתרפאין מהן חולי שיש בו סכנה משום דודאי יהרגנו ומ"מ בודאי מת מותר אלמא דלחיי שעה לא חיישינן אף להתרפאות בדבר שיותר קרוב שימות קודם. וכן מוכרח מגמ' /ע"ז דף כ"ז/ שהביא ראייה מדכתובים אם אמרו נבוא העיר והרעב בעיר ומתנו שם דלכן היה מותר להם ליפול אל מחנה ארם אף שודאי יותר קרוב במלחמה שימיתום אלמא דלחיי שעה לא חיישינן אף כשהצלה הוא בספק רחוק ויותר קרוב שיהרגום תיכף .

ונראה שזהו כוונת המחבר בש"ע שם /סי' קנ"ה/ שכתב אבל אם הוא ודאי מת מתרפאים ממנו דלחיי שעה לא חיישינן בהא שלכאורה תיבת בהא אין לו באור, ועיין בהגר"א סק"ה שעמד בזה ופי' שכוונתו למשי"כ תוד"ה לחיי שהוא לומר שרק הכא לא חיישינן אבל לענין שבת חיישינן אף לחיי שעה לחלל שבת, והוא דוחק גדול דהא באו"ח סימן שכ"ט מפורש הדין בש"ע שמחללין שבת אפילו מצאוהו מרוצץ שאינו יכול לחיות

אלא לפי שעה ולמה לו למינקט כאן איזה דיוק לאשמועינן זה. אבל הוא לאשמועינן דלהתרפאות לא חיישינן כלל לחיי שעה שהוא אף כשהרפואה הוא ספק רחוק שיתרפא ויותר קרוב שימות קודם שמ"מ מותר.

עכ"פ מפורש בגמ' לפרש"י והטור דאם אמדו שאם לא יתרפא מהעכו"ם ודאי ימות במשך זמן קצר לא חיישינן לחיי שעה אף שיותר קרוב שהעכו"ם ימיתנו ולא ראינו מי שחולק עליהם, וא"כ יש למילף מזה שמותר לחולה שבלא הניתוח ודאי ימות לעשות הניתוח אף שהוא ספק רחוק שיתרפא ואם לא יתרפא מזה ימות קודם, משום שלא חיישינן לחיי שעה כיון שהוא לטובתו דשמה יתרפא מזה ויחיה כראוי. (ופלא על תפא"י יומא פ"ח מ"ז שמביא הא דלא חיישינן לחיי שעה להתרפאות מעכו"ם וניתוח מהתוס' והא גמ' מפורשת היא ואולי כוונתו לטעם החלוק משבת שרמז טעמם בהא שכתב מיהו אם יש קולא אם לא ניחוש לחיי שעה שכוונתו ביש קולא שהוא לטובתו שכתבו תוס').

זהו הטעם שלי שהוריתי להיתר והסכים לזה הגר"א הענקין שליט"א אבל היה זה הוראה בעל פה ולא בכתב עד עתה שאני כותב זה לכתר"ה ע"פ רצונו. והנני ידידו מוקירו מאד, משה פיינשטיין

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן לו

בענין סכנת חיי שעה בשביל ספק חיים לכמה שנים בעה"י ח' אלול תשל"ב מע"כ ידידי וחביבי הרב הגאון כש"ת מוהר"ר אריה ליב גרוסנס שליט"א הראב"ד דהבד"צ בלאנדאן.

בדבר אחד שהוא חולה בנקבים בלבו ובאופן כזה הוא מסוכן שלפי אומדנא דרופאים מומחים ימות בודאי בזמן קצר ורוצים לעשות ניתוח ולסתום את הנקבים בפלאסטיק, ואומרים הרופאים שאם יעלה הניתוח יפה אפשר שיחיה עוד חמש ועשר שנים אבל אפשר שע"י הניתוח ימות תיכף, ולא הזכיר כתר"ה מדת הספק כמה הוא להצד שיעלה יפה, ולכן צריך לדון על כל אופן ואופן.

והביא כתר"ה מגליון מהרש"א יו"ד סימן קנ"ה סעי' א' שפסק בכה"ג להיתר וכתב שם שגם השבו"י פסק להיתר, מהא דבודאי מת מתרפאין מעכו"ם החשודין על שפיקות דמים לישראל משום דלחיי שעה לא חיישינן בכה"ג שאפשר שעכ"פ ירפאנו העכו"ם כדאיתא בע"ז דף כ"ז ואיפסק בש"ע שם, דלכן גם בעובדא שלהם כיון דבלא הסמים יחיה רק זמן קצר שהוא רק חיי שעה מותר ליתן לו הסמים אף שהוא ספק שמא ימות ע"ז מיד כיון שאיכא עכ"פ ספק דיתרפא מזה, וכמו כן הוא בהא דניתוח כיון שאפשר שיתרפא מותר אף שאפשר גם שימות מיד כיון שבלא זה יחיה רק זמן קצר עדיף הספק דיתרפא אף שעושין במעשה מהחיי שעה הודאין, והוסיף כתר"ה דמגמ' זו ראייה שאף כשאינו ספק השקול דרך מיעוט מתרפאים והרוב מתים נמי יש להתיר.

והנה בעצם תמוה בע"ז שם על רש"י דלאיזה צורך פרש"י דעכו"ם ודאי קטיל ליה, דלכאורה לשון ספק חי ספק מת שאר"ח א"ר יוחנן משמע שהוא ספק השקול, דלכן אין מתרפאין מעכו"ם שהוא ג"כ ספק השקול דכן היה מסתבר, דלבד דאיכא גם עכו"ם שאינם הורגים לישראל ואף איכא עכו"ם שירצו לקנות שם שהוא רופא גדול דאף דאינו מומחה עתה הרי ירצה להעשות מומחה ולא מרע אומנתיה, שלכן הוא דוחק לפרש דהשנאה לישראל ולרצות להרגו עדיף לו מפרנסתו כ"כ עד שנימא שודאי יקטלנו, דהא היה סגי כשנפרש שהוא ספק שקול שמא יהרגנו דנמי יש לאסור, משום דאין לומר דנתיר משום דמתחלה היה ספק השקול ועתה כשילך לעכו"ם להתרפאות נמי הוא ספק השקול ולא נגרע מזה במדת הספק, מתרי טעמי חדא דשב ואל תעשה עדיף כיון שלא מרויח מזה, ועוד דהספק חי בלא רפואות עדיף מהספק דיחיה ע"י שיתרפא ברפואות שכל רפואות אינם ברורים כל כך שירפאו דאיכא אינשי דלא מקבלי סמא ואדרבה מקלקלין אותן, וגם לצד הספק שלא יחיה עדיף מיתת עצמו בידי שמים מהריגה בידי אדם.

וצריך לומר דבשביל הסיפא דאמר ודאי מת מתרפאין מהן דמשמע דאם אך יש ספק אף שהוא ספק קטן לחיות נמי אין מתרפאין הוקשה לרש"י דאם היה העכו"ם ספק השקול היה לן להתיר והוצרך לפרש

דהעכו"ם ודאי קטיל, אבל א"כ אין לנו לומר אלא מה שמוכרח לומר בשביל זה, היינו דודאי קטיל שכתב רש"י הוא רק על דרך הרוב שלכן אין מתרפאין מהן שהרוב הוא למיתה, ומטעם שכתבתי כשתרוייהו היו בספק השקול ה"נ הוא כשתרוייהו הם ברוב למיתה ומיעוט לחיים.

וא"כ מסתבר לפרש שהרוב אינו משום דרוב עכו"ם רוצים להרוג לישראל דלא מסתבר זה כלל כדכתבתי, אלא דכיון שהוא ספק השקול דמחצה עכו"ם רוצים להרוג הוי ממילא רוב למיתה, דהמחצה שרוצים לרפאות הרי לא עדיפי מרופאים ישראלים שאף שודאי כולו רוצים לרפאות, איתא במתני' סוף קידושין דא"ר יהודה משמו של אבא גוריא טוב שברופאים לגיהנם שהוא מחמת שאין מעיינין כל כך וסומכין על דעת עצמן שלכן אין מכוונין לפעמים לרפואה הנכונה שטוב לפנינו ונותנין לו רפואה המזיקו והורגו, ועיין במהרש"א בח"א שמפרש כן וזהו שפי' בתוס' ר"י הזקן שממיתים החולה, וגם בכוונת רש"י שכתב שם ופעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות העני נמי מסתבר שהם שני דברים, חדא דפעמים שהורג נפשות מחמת שלא נתכוין לרפואה הנכונה וריפא אותו בטעות בדבר המזיקו להחולה, ועוד שיש בידו לרפאות העני ואינו מרפאו, וכ"ש שהעכו"ם הרוצים לרפאותו לא עדיפי, וממילא איכא רוב מיתה להתרפאות מן רופאים עכו"ם.

וא"כ יש לחלק דהוא רק כשהרופא אומר שמסתבר לו שזה ירפאהו אך שאנו חושדין שמא לא יעיין כראוי אף אם הוא מהמחצה הרוצים לרפאותו אין חוששין לחיי שעה אף דאיכא רוב ע"י צרוף שימות מיד, משום שספק דהמיעוט שיטעה הרופא שמצטרף לעשות רוב למיתה הוא ספק גם ברופאים ישראלים שהספק מצד מיעוט זה הוא כנפסק שאין לחוש לו כלל, דהא לבד שנאמר בקרא ורפא ירפא נהגו כו"ע לרפאות כדאיתא בברכות דף ס' בנוסח התפלה אלא שנהגו ואביי אמר רק דלא לימא לפי שאין דרכן של בני"א = בני אדם = לרפאות משום דתנא דבר"י מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות אבל מודה דהוא גם מנהג בני"א מצד עצמן, שעל כה"ג אמרינן כיון דדשו בו רבים שומר פתאים ה', שלכן נשאר רק ספק מחצה הרוצים להרוג שיש לחוש לו שלספק שקול אין חוששין לחיי שעה, אבל היכא שהרופאים אומרים שהסמים והניתוח שהוא מעשה הרפואה עצמה ספק להם שמא ימות עי"ז, נהי שאם הוא ספק השקול יש למילף שרשאין לעשות ולא לחוש לחיי שעה, אין למילף לאם הוא יותר נוטה שימות שנמי לא נחוש לחיי שעה שהוא לחוש לצד הרוב שתמיתנו הרפואה מיד בשביל המיעוט שיתרפא ויחיה הרבה שנים.

ויש גם קצת ראייה מהא דהקרא דילפינן מיניה דלחיי שעה לא חיישינן הוא מהא דאמרו לכו ונפלה אל מחנה ארם אם יחיונו נחיה ואם ימיתנו ומתנו דאפשר שהיה שם רק ספק השקול דטוב להם ליקח אותם יותר לעבדים, ובע"כ נצטרך לומר כדכתבתי שאף בריפוי אצל רופאים עכו"ם שיליף שמוותר ואין חוששין לחיי שעה הוא משום דנחשב לענין זה רק כספק השקול, וגם העובדא דגליון מהרש"א ועובדא דהשבוי"י משמע דהיה שם ספק השקול ולא רוב למיתה, ואפשר דרק בכה"ג מתירין ולא כשאינו ספק השקול.

אבל כיון שכתר"ה הביא מאחיעזר חיו"ד סימן ט"ז אות ו' שהוא התיר אף כשהניתוח מסוכן וקרוב יותר שימות מהרה, ודלא כספר משנת חכמים דרק בספק השקול מותר, מהא דעי"ז דאמר לחיי שעה לא חיישינן משמע דאין חלוק בדבר, ונראה דגם האחיעזר מפרש שהעכו"ם ודאי קטיל ליה דכתב רש"י אינו משום דרוב עכו"ם רוצים להרוג דזה לא מסתבר כלל אלא כדבארתי שהוא בצרוף המיעוט דטעות שאיכא אף ברופאים ישראלים, דלכן לא כתב שמפורש בגמ' דלא כספר מש"ח כדהקשה עליו כתר"ה, שהרי יש לחלק כדכתבתי וגם אדרבה הא נצטרך לדחוק בהראיה מנפילה אל מחנה ארם דהיה שם רוב למיתה, אבל מחמת שהאחיעזר אינו סובר חלוקי לכן משמע לו מגמ' דע"ז שמוותר אף ברוב למיתה ורק מחמת זה כתב דלא כספר משנת חכמים, שבשביל שלא נראה לו החלוק הוכרח אף לדחוק בהראיה מנפילה אל מחנה ארם שהיה שם חשש רוב למיתה, אבל לא קשה כלום על ספר מש"ח שהוא מחלק כהחלוק שכתבתי וכפי שמשמע יותר מהראיה

דהקרא שלפ"ז אדרבה משמע מהגמ' יותר כהמשנת חכמים. אבל עכ"פ לדינא כיון דהאחיעזר מתיר אף בקרוב יותר למיתה מי יוכל למחות במי שרוצה לסמוך עליו ולעשות הניתוח.

ובדבר פירוש חיי שעה שבספר אחיעזר שם כתב והסברא פשוטה דאין חלוק בין חיי שעה לזמן מועט של יום או יומים או איזה חדשים, והתיר בעובדא דידיה שהרופאים מומחים אמרו דבלא הניתוח לא יחיה יותר מששה חדשים, דשפיר הקשה כתר"ה דא"כ איזה גבול יש לקריאת חיי שעה וחיים הרגילים, הנה נראה לדייק מלשונו כי בלא אפערציאן /נתוח/ לא יחיה יותר מששה חדשים, שהחיים מתנוונים והולכים בחולי כזה שכל יום אפשר שימות מהחולי אך שלא אפשר שימשך במצב כזה יותר מששה חדשים, שזה שייך לקרא חיי שעה אף שנמשך לפעמים שחי חיים כאלו איזה חדשים, ובזה הוא מה שהתיר. והוא כעין שחפת וקדחת שבקרא שפרש"י בפירוש החומש בפרשת בחקותי מאגדת תו"כ שנאמר עליהו מכלות עינים ומדיבות נפש, או עתים שהוא מקדיח וסבור הוא בעצמו שיחיה ת"ל מכלות עינים או הוא אינו סבור שיחיה אבל אחרים סוברים שיחיה ת"ל ומדיבות נפש, היינו שהיא מחלה שמצד דרך הטבע עלול למות בכל יום שאף שאמדו הרופאים שיש לימשך מצב כזה ששה חדשים שייך להחשיב חיי שעה, ואולי אף יותר כה"ג לסברת אחיעזר, וחיים הרגילים הוא שיהיו חיים בלא החולי שמצד הטבע יכול לחיות כחיי סתם אדם, לא מבעיא אם יתרפא לגמרי כבריא ממש כלשון השבוי"י אלא אפילו כפי שיותר מצוי דאחר ניתוח הוא נחלש וצריך לשמירת הרבה דברים באכילה ושתיה ולמעט בעבודה והרבה פעמים גם ליקח מיני סמים לשמור מצבו שלא יחלה עוד הפעם, שג"כ פשוט שהוא כחיי סתם אדם שאיכא בהם גם אנשים חלולים שצריכים לשמירה מדברים כאלו ואפשר להם שיחיו הרבה שנים כאנשים הבריאים וגם עוד יותר, שלכן יש להתיר לעשות הניתוח לרפאותו מחיי שעה זו לחיי סתם אדם אף כאלו.

אך אם הניתוח יועיל רק שאפשר שימשך במצב כזה זמן גדול תחת הזמן מועט ויש ספק שהניתוח ימיתהו תיכף, מכיון שאף אם יעלה הניתוח יפה יהיה עלול בכל יום מצד המחלה למות אף שיעשה אפשריות לימשך במצב סכנה כזה הרבה זמן מסתבר לע"ד שאין להתיר דגם לשון האחיעזר שכתב להתיר כשע"י הניתוח אם יעלה יפה יחיה שהמשמעות הוא שיחיה ודאי אף שהו אחיות של אדם חלש כדכתבתי, ולא כשאף שיעלה יפה ימשך רק ספק החיות יותר זמן אף איזו שנים.

ואם יחיה בלא ניתוח איזה שנים במצב חיי שעה היינו שעלול לפי מחלתו למות בכל יום אך שאמדו שאפשר לימשך זה איזו שנים אף שלכאורה להאחיעזר היה לן להתיר אם ע"י הניתוח כשיעלה יפה יחיה ודאי כפי האומדנא, אף שאפשר שלא יעלה יפה וימות מהרה, מ"מ קשה להתיר מאחר דגם האחיעזר הזכיר רק חדשים בין בהעובדא בין במה שכתב והסברא פשוטה דאין חלוק בין חיי שעה לזמן מועט של יום או יומים או איזה חדשים, והיה נראה לע"ד כי עד שנה יש להתיר ולא יותר, והטעם הוא דכיון שראוי לחיות יותר מי"ב חדש הוא חיות גדול ואין לסמוך אומדנא של הרופאים שאמרו שתהיה חיותו כאופן חיי שעה שדבר רחוק הוא מאד שבמצב כזה יהיה יותר משנה, ולכן כיון שאין לנו בזה אלא דברי האחיעזר אין לנו להוסיף עוד יותר, אך שאף שהוא כתב ששה חדשים אין זה הוספה מה שכתבתי דהוא עד שנה דלא מצינו חלוק בחדשים בין ששה חדשים לעד שנה, אבל ליותר משנה שמצינו חלוקים הוא הוספה שאין לנו להוסיף מאחר שלא מסתבר כל כך, ואולי ליכא מציאות כלל ליותר משנה, שלכן אין לסמוך על הרופאים בזה. ואם הוא ספק שימות ע"י מהרה אין להתיר לע"ד, אף שאין ע"י ראייה ברורה כי אדרבה צריך ראייה להתיר וליכא.

ובדבר אם מחוייב החולה ליכנס בסכנת החיי שעה בשביל ספק חיים הרגילין לאינשי, הנה שפיר דייק כתר"ה מלשון מתרפאין שהוא היתר ולא חיוב, אף שיש לדחות דנקט לשון זה אגב רישא דאין מתרפאין נקט גם בסיפא מתרפאין אף שהוא חיוב, אבל ממה שלא נקט בש"ע דגם מחוייב משמע שאינו מחוייב. אבל כשהרוב הוא לחיים מסתבר שחייב כדכתב גם כתר"ה מסברא, אבל בספק השקול מסתבר שאין לחייבו דאם הוא חס על חיי שעה שלו הודאין ואינו רוצה ליכנס בספק לאבד זה בשביל ספק שירויח עוד

זמן ודאי רשאי. דהא בעצם תמוה איך שייך למילף מארבעה המצורעים שהיו גיחזי ושלשת בניו שגיחזי הוא אחד מארבעה הדיוטות שאין להם חלק לעוה"ב כדתנן בסנהדרין דף צ', וא"כ הרי מעשיו אינם ע"פ דרך התורה אלא על דעת רצון עצמו ואיך יליף מיניה ר' יוחנן לדיני התורה לומר שכן הוא גם דין התורה. ולכן צריך לומר דר' יוחנן אומר דדין התורה תלוי בזה בדעת האינשי דכיון שחזינן דלאינשי עדיף ספק חיות גמור מודאי חיי שעה, לכן אמרינן דמותר גם מדיני התורה ליכנס בספק הצלת חיים גמורים אף שמסכן בזה ודאי דחיי שעה שלכן לא חיישינן, וכיון שתלוי בדעת האינשי שפיר הוכיח הגמ' מגיחזי ושלשת בניו שעשו לדעת עצמן שהוא רק דעת האינשי ראייה שכן מותר מדיני התורה.

...

עכ"פ מה שא"ר יוחנן שמתרפאין מעכו"ם כשבלא זה ימות בזמן קצר הוא משום שכן הוא עדיף להאינשי, ולענין זה איכא בעלות להאדם על חיותו, שלכן היה שייך למילף מגיחזי ובניו כדלעיל, לכן מסתבר שאם החולה אינו רוצה משום שעדיף לו חיי השעה הודאין מספק חיים המרובין רשאי שלא להתרפאות, דאין הכרח מגיחזי ובניו שהיה עדיף להם ספק חיים המרובין מחיי השעה הודאין דגם לכולי עלמא עדיפי להם, דאפשר יש שעדיף להם יותר חיי השעה הודאין מספק חיים המרובין, דהרי כן חזינן בעניני ממון שאיכא אינשי שבשביל ספק ריוח גדול קונין במעט המעות שיש להם סחורה אף שאם לא יצליחו יפסידו המעט שיש להם, ואיכא אינשי שלא ירצו לקנות במעט המעות שלהם כשאיכא ספק שיפסידו המעט שיש להם, וכך אפשר גם חלוקי דעות מצד טבעיות דהאינשי לענין החיות, לכן לא נבטל דעתם של תרוייהו...

והנה כפי שכתב כת"ה בסוף, דרופאים המומחים אמרו שאם ישכב במטה ולא ילך יכול לחיות עוד כמה שנים בלי ניתוח אלא שע"י הניתוח יחיה אותן השנים בלא צער ויוכל לילך ולהתעסק בכל דבר כמו כל אדם, פשוט לע"ד שאסור לעשות ניתוח שהוא בסכנה שאם לא יעלה בטוב ימות בשביל ספק שאם יעלה יפה יחיה אותן הימים בלא צער, ותמיהני על שכת"ה מסתפק בזה. ואדרבה הא יש להסתפק אם מותר לעשות ניתוח אף כזה שאין בו סכנה דעכ"פ הא איכא איסור חובל דאף בעצמו אסור לחבול. אבל מסתבר מאחר דהוא לכוונת רפואה ליכא איסור, דהא ברמב"ם פ"ה מחובל ה"א כתב כל המכה אדם כשר מישראל דרך נציון ה"ז עובר בל"ת = בלא תעשה = ואיכא גירסא דרך בזיון, ומשמע שתנאי זה דדרך נציון או דרך בזיון קאי גם ארישא על הא דאסור לאדם לחבול בין בעצמו בין בחברו, וכיון שהוא בשביל רפואה הרי אינו ענין נציון ובזיון מותר.... וא"כ אין לחלק בין מכה לחובל, וכיון שבמכה הוא דוקא דרך נציון ובזיון גם בחובל הוא דוקא דרך נציון ובזיון, שלכן יש להתיר בליכא סכנה ע"י הניתוח אם החולה רוצה בזה. אבל כשאיכא חשש סכנה שהניתוח אפשר ימיתנו אסור מאחר דכשישכב במטה יכול לחיות כמה שנים בלא ניתוח.

ובדבר סברת המשנת חכמים שהביא האחיעזר שם דאולי דוקא ע"י רופא נכרי שרי ולא ע"י ישראל היכא שאפשר שימות ע"י ניתוח, ודאי צדק האחיעזר דאין חלוק בין רופא ישראל לרופא נכרי כיון דספק הצלתו דוחה חיי שעה שלו, ותמוה מאד סברת המשנ"ח הא הורג עצמו הוא ג"כ באיסור לא תרצח כמו הורג את חברו ומאחר שהוא עצמו מותר לילך אל הרופא ולשלם לו שכר שיעשה לו רפואה זו וניתוח זה שהחיי שעה הוא בסכנה בשביל ספק חיים המרובים הרגילין לאינשי איך שייך לאסור להרופא, ואין לומר דהליכתו להרופא הוא רק כגורם דהא איירי גם במיני סמים שהוא צריך לעשות כמעשה הרפואה בעצמו ליתן לתוך פיו ולבולעם, כעובדא דבגליון מהרש"א שנתן לו הרופא סמים שיבלעם ויקיא, וכן ודאי איירי השבו"י באופן כזה, ופשוט שר' יוחנן בגמ' שמתירו להתרפאות מרופא עכו"ם הרי ברוב פעמים יתן לו הרופא עכו"ם סמים לשתותם ולבולעם שיעשה המעשה בעצמו ולא הרופא, דהרופא רק יתן לו הסם ויבלע בעצמו ומ"מ מותר שלכן אין לחוש לדבריו כלל לדינא.

...והנני ידידו עוז באהבה ובידידות יתירה מברכו בכוח"ט בסשצ"ג ולשנת גאולה שלימה, משה פיינשטיין.